

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪМР-ни БАШЧЫСЫ

КОНТРОЛЬ, НАДЗОР ОРГАНЛА ЖАРСЫУЛУ БОЛУМЛАДАН СОРА УГЪАЙ, ТОХТАУСУЗ ИШЛЕРГЕ БОРЧЛУДУЛА

Нальчикде ара сатыу-алыу базарда татлы ашарыкъла сатылган павильонда отну ким эсе да билип салганды. Тюрлю-тюрлю экспертизалдан сора анда бензинни эмда солярканы ызлары болганы ачыкъланганды. Аны юсюнден КъМР-ни Башчысында республикада Право низамны жалчытыу жаны бла дайым да ишлеген координация кенгешни бла Экономика эм жамауат къоркъуусуздук жаны бла советни бирге бардырылган жыйылыуунда белгили болганды.

Анда республиканы базарларында, ярмаркалада, халкъ аслам жыйылган жерледе, культура объектледе закондукну, право низамны, къоркъуусуздукну жалчытыу, санитар жорукъланы сакълау жаны бла мадарда къалай толтурулганлары сюзюлгенди.

Кенгешни ача, **Юрий Кокков** тема артыкъда магъаналы болганын чертгенди, бютюнда

быйыл Кемеровода болган бушуулу ишледен сора. «Анда уа 60 адам жоюлганды, кёбюсю – сабийле. Быллай жарсыулу ишле бизни республикада да болганды. Насыпха, ара сатыу-алыу базарда от тюрлюнону кезиуонде адам да ачымаганды», - дегенди ол.

Республиканы Башчысы къыралда, КъМР-де да, адамла

аслам жыйылган жерледе тинтиуле бардырылганларын эсертгенди. Аланы кезиуонде уа кемчиликле ачыкъланганды. Ол санда от тошуоуле-ни билдирген сигнализацияла ишлемегенлери неда ала ахырда салынмагандары эм башхала.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Акция

Чыракъла жандырыу, сагъышланыу, мамырлыкны къорууларгъа итিনিулюк

Тюнене Нальчикде, Уллу Ата журт уруш башланганлы 77 жыл толганына аталып, «Махтаулыкну ёмюрлюк оту» мемориалны къатында «Свеча памяти» халкъла аралы патриот акция болганды. Танг аласында, 04:00 сагъатда, жаш тёлю жау чыракъла жандырып, аладан «77» деген жазыуу къурагандыла.

Эртте болганлыкыгъа, майданга бек кеп адам жыйылган эди. Аланы араларында КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасарлары **Арсен Алакаев** бла **Мурат Карданов**, КъМР-ни урунуу эмда социал къоруулау министри **Асанланы Алим**, республиканы культура министри **Мухадин Кумахов**, ветеранла, кадетле, МЧС-де къуллукъ этгенле, студентле, школчула, дин къуллукъчула, жамауат организацияланы келечилери бар эдиле. Не сейир, гитче сабийле окъуна да келгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу - 2018

Эки-юч кюн къалганды

Хурметли жамауат!

Сиз алыкъа ана тилибизде чыкъгъан газетге жазылмай тура эсегиз, бир амал табыгъыз да, бу къонледе къыйматлы жумушну тындырыргъа къорешигиз. Заман бек аз къалганды.

Алты айгъа жазылыуу багъасы 564 сом 48 капекди. Газетни почтада къесигиз барыт алсагъыз а - 511 сом 44 капек.

Бизни индексбиз - 51532

Рахайланы Исмайлны жашы Анатолийни «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында къыйыны ючюн» орден бла сауғалауу юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Билим бериуно айнытыуыгъа, уста кадрланы хазырлауыгъа уллу къыйын салганы эмда кеп жылланы жетишимли урунганы ючюн **Рахайланы Исмайлны жашы Анатолийни** – бийик билим берген «Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институту» федерал къырал бюджет билим бериу учрежденияны ректорун – «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында къыйыны ючюн» орден бла сауғаларгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Ю. КОКОВ**
Нальчик шахар, 2018 жыл 22 июнь, №93-УГ

Рахайланы Исмайлны жашы Анатолий 1953 жылда 22 июньда Къыргыз ССР-ни Фрунзе шахарында туугъанды. 1972 жылда - Нальчикде музыка училищени, 1977 жылда - Ленинградда Н.А.Римский-Корсаков атлы Ленин орденли къырал консерваторияны, 1981 жылда уа аспирантураны бошаганды.

Совет аскерни тизгинлеринде къуллукъ этгенди. 1981 жылдан 1989 жылгъа дери СССР-ни Илмула академиясыны Къабарты-Малкъарда Тарых, филология эмда экономика илму-излем институтунда тюрлю-тюрлю къуллукълада ишлегенди. 1989-1999 жыллада – искусстволаны Шимал-Кавказ къырал университетини биринчи ректору, депутатланы Нальчик шахар советини депутаты болуп турганды.

1999 жылда июндан башлап 2004 жылгъа дери - РФ-ни Илмула министрини орунбасары, 2004 жылны сентябринден 2005 жылны апрелине дери – РФ-ни Эсеплеуучю палатасыны консултанты. 2005 жылдан апрельден 2006 жылда апрельге дери - Санкт-Петербургда Мариин къырал академиялы театры художестволу башчысыны биринчи орунбасарыды – директоруду.

2006 жылда апрельде Искусстволаны Шимал-Кавказ

къырал институтуну ректоруну къуллугъуна сайланганды. «Единая Россия» партианы республикалы бёлюмюню политсоветини члениди, КъМР-ни Парламентини тёртюнчю чакъырылыууну депутатды.

Шуёхлукъну орденни, «Санкт-Петербургну 300-жыллыгыны намысына» майдал, «Кавказда къуллугу ючюн» белги бла сауғаланганды, Шимал Осетия-Алания Республиканы бийик даражалы сауғасына – «Сыйлыкны Белгиси» майдалгъа тийишли болганды.

Искусстволаны докторуду, профессорду. СССР-ни бла Россейни Композиторларыны союзуу члениди. КъМР-ни, Ингуш Республиканы, Къарачай-Черкес Республиканы, РСО-Аланияны искусстволарыны сыйлы къуллукъчусуду.

Приём

Хар тилекге - танг эс

Юрий Кокков Россей Федерацияны Президентини Къабарты-Малкъар Республикада приёмныйинде бир къауум адам бла тюбешип, аланы жарсыуларына бла тилеклерине тынгылаганды. Ала уа асламысында къыйын жашау болумгъа тошген юйорлеге, саусуз сабийге болушлукъ керек болганы, жашау журтну тарлыгы, ЖКХ-ны жумушлары, дарманла бла жалчытыу, социал службаны ишлери бла байламлы эдиле.

Битеу туура этилген кемчиликле, тарыгыула да эсге

алынгандыла, тийишли власть органлагъа бла оюучулагъа буйрукъла берилгендиле, аланы толтурууну болжаллары да белгиленгендиле. Тюбешууге КъМР-де федерал инспектор **Тимур Макоев** да къатышханды.

Жыланы башындан бери республиканы башчысында приёмда Къабарты-Малкъарда жашаганладан 131 адам болганды.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Контроль, надзор органла жарсыулу болумладан сора угъай, тохтаусуз ишлерге борчлудула

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

- Быллай болумда жарсыулу ишлери болдурмауга бурулган мадарлары ал болжалга салыргга керекди. Ара базарда от тышгенинде уа кзуру аны иелерини угъай, власть органланы, надзор структураланы да терсликкери уллуду. Объектни иелери ахчыны терк ишлейбиз деп, сатыу-алыу жерлени кепден-кеп этип барадыла. Аны хата-сындан а кзутхарычула, от ёнчолтуочюле объектни ичине киралмай каладыла. Быллай кемчиликкени тохтатыргга керекди, - деп чертгенди ол.

Юрий Александрович праволу базада жетишмеген жерлени юслеринден да айтханды. Андан сора да келишим этилгенде, объектни иесини бла арендаторну жууаплылыклары шарт белгилемгенди. «Аны хатасындан ара рынокда мюлклерин тас этгенлеге кюранчларын кыайтарыр онг болмай кыалганды. Аны ючюн арендаторланы, бизнес бла кюрешгенлени сейирлерин законлары чеклеринде тохтадырыргга тийишлиди. Аны бла бирге уа алыны от тышоуледен, терактладан саклануу жаны бла жоруклары толтурурга борчул этерча мадарла керекдиле», - дегенди Юрий Кокков эмда Правительствогга аренданы юсюнден келишимлени жангыдан сююп, алада эки жаныны да жууаплылыклары шарт белгилерге буюрганды.

КЪМР-ни Башчысы надзор органлагга соруула да кеп болганларын чертгенди. Ол жоруклагга бузуклыккыла этилгенлеринде да кырамай, объектлеге кюркуусуз паспортла берилгенлеринде эс бурганды. Дагыда ачык-ланган кемчиликке кыалай

кетерилгенлерине контроль тамамланмаганын да белгилегенди. «2009 жылда «Хромай лошадь» клубда от тышоуден сора кыралны Президентни Владимир Путин контроль тамамлаган органлагга эркинликкени кеп берсенг, коррупция ёседи. Тинтиуленни азайсанг а бизнесменле адамланы кюркуусузлыкларынын жалчытыу жаны бла мадарлагга кюранчларын азайтадыла, ишлеринде ат башындан кырап башлайдыла дегени тюздо.

Адамла ачырларын саклап турмай, профилактика мадарлары толтурургга керекди. Тинтиуленни да не кыдар кеп этейик демей, алыны файдалылыкларына энчи магана берирге тийишлиди. Бушуулу болумланы тохтатыргга сюе эсек, система халда, хар кюн да ишлерге борчлубуз», - дегенди Юрий Александрович.

Республикада сатыу-алыу базарлада, халкы аслам жыйылган жерледе кюркуусузлыккыны саклау жаны бла мадарла кыалай толтурулганларын юсюнден докладны КЪМР-ни прокуроруну кзулугун толтурган **Жекеланы Аллахберди** этгенди. Аны айтханына кере, законлагга тийишлиликке прокуратура тинтиуленни бузуклыккыны юсюнден тарыгыула болсала, неда жууаплы органла кеслерини борчларын тийишлисича толтурмасала бардырады.

Ол белгилени этгенича, Кемеровода бушуулу ишден сора РФ-ни Баш прокурору кыралда адамла аслам жыйылган объектлени тинтирге буюрганды. КЪМР-де прокуратура, башха жууаплы органла бла бирге 64 объекте рейдле бардырганды. Бузуклыккыны асламы «галерея» сатыу-алыу комплексде ачыкланганды.

Мында уа сабийле ойнагган жерледе сынык розеткалар хайырланганды, от тышоуну юсюнден билдирюу кинотеатрда эшитилмегени, мекямдан тышына чыккган жерледе тюрлю-тюрлю затла жыйылып, адамлагга чырмау этилгени эм башха кемчиликке тохташдырылгандыла. Сатыу-алыу араны иелерине бу кемчиликкени кетерти ючюн административ иш ачылганды, алагга 150 минг сом тазир салынганды.

Быллай бузуклыккыла «Дя» арада да бардыла. Аны иелерине да 150 минг сом тазир салынганды, кемчиликкени кетериюну юсюнден эсгертиуле этилгенди. «От тышоуге кыажу жорукла культура, спорт объектледе да толтурулмагандылары белгиле болганды. Битеу да бирге уа прокуратура тинтиулеринден сора 330 бузуклыккы ачыкланганды», - дегенди ол.

Жекеланы Аллахберди аслам эсни Нальчикде ара базарда от тышоуну сылтауларына бурганды. Анда уа 217 сатыу-алыу жер кюйгенди. Кюранч 49,7 миллион сомдан аслам болганды. Аны айтханына кере, тюзлюкню тохташдырыр мурат бла химиялы, биология, башха экспертизала бардырылгандыла. Ал кезиуде от ток ызыны хатасындан тышгени деген оюм бар эди.

- Алай химиялы экспертизаны кезиууде павильонда бензинни эмда солярканы ызылары ачыккылангандыла. Алай бла битеу тинтиуледен сора базарда ким эрт да иш этип от салганы шарт тохташдырылганды. Аны бла байламлы РФ-ни Уголовный кодексини 167-чи статьясыны 2-чи кесегине кере материалла ачылгандыла, - дегенди прокурор. РФ-ни МЧС-ини КЪМР-де

Баш управлениясыны таматасы **Михаил Надежин** да адамланы кюркуусузлыккыларын жалчытыу жаны бла кыаллай мадарла толтурулганларын юсюнден билдиргенди. Аны айтханына кере, адамла аслам жыйылган объектледе тинтиуледен сора 3,6 минг бузуклыккы тохташдырылганды. Аны асламы сигнализация салынмаганды, алада ала ишлемегенлери бла байламдыла. «Тинтиуле июль айны ахырына деридырыллыккыла. Ачыккыланган кемчиликкени кыалай кетерилгенлери мени контролумады», - дегенди докладчы.

Юрий Александрович республикада контроль, надзор органла 50-ден аслам болганларын, алай ала жаланда жарсыулу болумладан сора ишлеп башлагга кюрешгенлерин чертгенди. Дагыда ол бузуклыккыла ачыккыланган объектлени бир-бирлерини кюркуусуз паспортлары болганларын чертип, ала кыалай берилгенлерине эс бурургга кереклисин айтханды. «Кырындалшык этиуну, саугаланы саклауу кюяргга тийишлиди. Кадрланы сайлаганда да сак болургга керекди», - дегенди.

Жыйылуда промышленность эм сатыу-алыу министр **Шамиль Ахубеков** да селешгенди. Ол а объектлени терактладан саклау жаны бла паспортланы беруи иш кыалай кзуралганы юсюнден билдиргенди. Нальчик шахарны администратциясыны таматасы **Таймураз Ахохов** да республиканы ара шахарында халкы аслам жыйылган жерледе кюркуусузлыккыны саклау жаны бла мадарлары билдиргенди. Аны айтханына кере, ара базарда кюйген мекямы орунуна башхасын ишлетиюну проект-смета

документлери хазырдыла, аны август айгга деридырыргга мурат барды.

Докладлагга тынгылагандан сора Юрий Кокков базарланы жангыртыргга, ала шендюю излемлеге келиширча, адамла сююп келирча этерге кереклисин чертгенди. «Бизге рыноклада кир-кипчикден ётер онг болмаганыны, алада хауле итле жайылганларын юслеринден тарыгыула келедиле. Власть органланы алада низамны тохташдырыргга онглари уллудула. Тогуз айдан сора уа республикада битеу базарлада болуп, кемчиликке кыалай кетерилгенлерин кесим тинтирикме», - дегенди.

Республиканы Башчысы базарла налогланы тийишлисича телмегенлерини юсюнден да айтханды. Юлгюге уа «Майчанка» базарны келтиргенди. Анда 603 сатыу-алыу жер барды, алай былтыр а жаланда 212 минг сом налог теленгенди. «Налог базаны кенгертирге онгла кепдюле», - деп кыошханды.

Ахырында Юрий Александрович власть органланы баш борчу адамланы кюркуусузлыккыларын саклау болганын чертгенди. «Ат башындан ишлегени кыюп, низамны тохташдырыргга керекди», - деп кыошханды.

Сёз каникулланы кезиууде школчуланы солуларын кзурауу, кюркуусузлыккыларын жалчытыуу юсюнден да барганды.

Жыйылугга КЪМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорова**, премьер-министр **Мускуланы Алий**, федерал инспектор **Тимур Маков** да кыатышхандыла. Ол жууаплы органлагга эсгертиуле кыабал кёрюу бла бошалганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Чыракла жандырыу, саггышлануу, мамырлыккыны кюрууларгга итиниуюк

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жыйылганланы алларын-да селеше, республикалы ветеран советни таматасы **Мухамед Шихабахов** бизни жерлешлерибизден ол кюйсюз урушда 40 мингден артык адам жоюлганын эсге салганды. «Ала бизни бююнню жарык жашауубуз ючюн жан бергендиле. Биз алыны унутмазга, эсере турургга, сауланы уа сыйларын

бийикде тутаргга борчлубуз», - дегенди.

Ветеранланы шахар советини таматасы **Абдулаланы Мустафа** уа 22 июнь россей кыралны тарыхында унутулмазлыккы кюнледен бири болганын чертгенди. Урушха кыатышхан хар адамны аты бла биришер терек салыргга да чакырганды. Ол бююнлюке республикада жаланда 92 ветеран кыалганын айтып, жаш телюден ата-бабаланы

тюзлюк ишлерине кертичи болугуз, деп тилегенди.

Майданга келгенлени аллында дагыда КЪМР-ни билим беруи, илму эм жаш телюню ишлери жаны бла министрни орунбасары **Артур Кажаров**, республикада аскер комиссарны кзулугун толтурган **Константин Бачков**, жаш телю правительство председатели **Ахмед Аулов** да селешип, уруш жыллада жан бергенлени атлары ёмюрлюк боллугун, ёсюп келген телю уа ала келтирген хорламга кертичиликлерин дайым да хар кюнню ишлеринде кёрютюрюклерине ышандыргандыла.

Шахарны Горный районуну иймамы **Борис Бадраков**, орус килисаны келечиси **Константин Осипов** да дин адетлерин толтургандыла. Андан сора алайгга келгенле бир минутну шох суюлгендиле, ызы бла эскертмеге гюле, жау чыраккыны да жандырып салгандыла.

Мамырлы жашауу белгилерича, майданда кёгурчюнле, башха чыпчыккыла да учуп, жарык тауушла эте эдиле. «Мамырлыккыны сакларгга керекди, аны багасын не уллу болса да», - дегендиле митингге кыатышханла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Митинг

Ата журтубуз ючюн жоюлганлагга баш ургандыла

Тонене Нальчикде солу паркда «Ёмюрлюк от» мемориалны аллында Улуу Ата журт уруш башланганлы 77 жыл толгынына аталып бушуулу митинг болганды. Анга КЪМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорова**, республиканы ара шахарыны администрациясыны таматасы **Таймураз Ахохов**, депутатла, министрле, жамауат организациаланы келечилери, школчула да келген эдиле.

Бушуулу митингни бардырган **Атталаны Азвор** шендюю телю Улуу Ата журт урушуну кезиууде бизни мамыр жашауубуз ючюн жанларын хурмет этерге борчул болганын чертгенди. «Биз фашист душман бла сермешледе жоюлган, Кыбарты-Малкыарны жалынчаксызлыгы ючюн жанларын берген жигитлеге баш урабыз», - дегенди.

Жыйылганла урушда ёлгенлени бир минут шумсуз туруп эсгергендиле эмда эсгертемеге гюле салгандыла.

ТОКЛАНЫ Фатима.

Оноулашы

Бензинни багъасын кез туурада тутарга келишгендиге

КъМР-ни Правительствосуну председателини орунбасары – инфраструктура эмда цифровой айнуу министр **Владимир Болотоковну** таматалыгы бла бардырылган кенгешде сёз республикада отлуккуну багъасыны юсонден барганды. Жыйылыуу энергетика, тарифле эмда жашау журтлагга надзор этиу жаны бла министр **Ирина Безникова** да кыатышканды, деп билдиргендиге министерствону прес-службасындан.

Республиканы Башчысы **Юрий Кокковну** буйругуу бла къуралган

иши къауумгга монополиялагга къажуу службаны, право низамны къоруулауу органланы, сейирлери болган ведомстволаны эмда отлук сатыуу компанияланы келечилери киредиле. Жыйылыуда бу рынокда шендюго болум сюзюлгенди, аны тапландырырча не мадар этерге кереклиси да айтылганды.

Белгилисича, РФ-ни Правительствосу алгъаракълада отлуккуну ючюн хаккыны бир чекде тутарга келишгендиге нефть сатыуу компанияла бла. Аны хайыры да бизни республикада да багъала

тохташкандыла. Кенгешде айтылганыча, анга бу айны биринчисинде акцизлени багъасы азайтылганы да этгенди себеплик. Алай бла андан бери бензинни багъасы кётюрюлмегенди.

УФАС-ны келечиси билдиргенге кере, бу ведомство шендю багъала къалай къуралганын сюзе турады. Тийишли законодательствогга буй

Бизни корр.

КЕНГЕШ

Алгга кыаты эсгертиуле, артда уа - ыспас къагъытла бла грамотала

КъМР-де МВД-да бу кюнледе бардырылган кенгешде ведомствону оператив иши бла байламлы вопрослагга къаралганды. Полицияны участканы уполномоченнылени эмда акъылбалык болмагъанланы ишлери жаны бла бёлюмню таматасы **Аслан Ашхотов** сабийлени араларында аманлыкчылыккыны жолун кесуу, аланы эркинликлерин бла законлу сейирлерин къоруулауу жумушла къалай тамамлангандылары, анга КъМР-де МВД-ни башха бёлюмлери не къошумчулук этгенлерини юсонден толу хапар айтханды.

Битеу туура этилген шартлагга эмда оюмлагга кере тийишли оноула чыгъарылгандыла. Аланы толтуруугга кереклисин ич ишлени министри, полицияны генерал-лейтенанты

Игорь Ромашкин жууаплы къуллукчулагга кыаты эсгергенди. Кенгешни экинчи кесегинде сауугъалаула болгандыла. Ведомствода къуллук этген бир къауум адам аланы

боюнларына салынган борчланы бет жарыкълы толтургъанлары, оператив иште жетишимле болдургъанлары ючюн КъМР-де ич ишлени министри сыйлы грамоталарына бла ыспас къагъытларына тийишли болгандыла, дагъыда юбилей майдалла эмда «Россейли полициягга 300 жыл» деген белгиле бла сауугъалангандыла. Россейни МВД-сыны Элбрус районда бёлюмюню таматасы **Сарбашланы Алимге** уа полицияны подполковниги деген энчи чын берилгенди.

КъМР-де МВД-ны прес-службасы.

Сый берю

Унутулмазлык этгюрлюк

Элбрус районда Терс-Къолда Улуу Ата журт урушда жоулгъанланы хурметлерине ишленген бек бийик тау эсгертмени эмда къарындаш къабырны къатында немисиле СССР-ге чабыуулук этгенли 77 жыл толгъанына аталып бушуулу жумушла бар-

дында районну администрациясыны, предприятияланы бла организацияланы, жамауат биригиулене келечилери, школчула да жыйылып, эсгертмеге голле салгандыла. Районну таматасы Залиханланы Къаншаубий 22 июнь къыралны тарыхында

дырылгандыла. Ала эрттенликде 4 сагъатда «Эсде тутууну свечасы» деген акция бла башлангандыла. Анга КъМР-ни Правительствосуну, Элбрус районну администрациясыны, «Элбрус» излеу отрядны келечилери, Юг аскер округну бла ФСБ-ны чекки отрядны аскерчилери, РФ-ни МЧС-ини бийик-тау излеу отрядны къутхариуучулары, школчула, жамауат да жыйылган эдиле.

Быйыл Кавказ ючюн сермешге 75 жыл толганды. 1943 жылда 13 февральда совет аскерчи альпинистле Минги тауну тѣппесинден фашист штандартны кетерип, аны орунуна СССР-ни къырал байрагын салгандыла. Элбрусну азатлар ючюн сермешледе уа мингге жууук кызыл аскерчи жаны бергенди. «Эсгерууну вахтасы» излеу акцияны чеклеринде 211 аскерчини ёлюклери табылып, Терс-Къолда къарындаш къабырда басдырылгандыла.

Кюндюз а Тырнау-узда Эсгерууну майда-

бек бушуулу эм кыйын кезиу болганын чертгенди. «Жылла озган эселе да, аскерчилени бла офицерлени, тылда урунганланы, Улуу Хорламны жуууклашдырай ючюн кеслерин аймай къорешгенлени жигитликлерини магъанасы тас болмайды, унутулмайды. Биз бир журтлуларыбызны батырлыкларына, кеслерин аймай къорешгенлерине хурмет этебиз. 22 июнь ол кыялы урушда жоулгъанланы эсгерууну кюнюча ёмюрлеге сакъланарыкъды», - дегенди ол.

Бушуулу кюннге аталып, краеведение музейде «Ала Ата журт ючюн сермешгендиге» деген кѣрмюч ачылганды. Библиотекалада уа тарыхны сагъатлары бардырылгандыла. Эсгерууну эм бушууну кюнне аталган жумушла районну битеу эллеринде да болгандыла.

Алиса ТАРИМ, Элбрус районну администрациясыны прес-службасыны таматасы. Суратны **ХАДЖИЛАНЫ Жамал** алганды.

Бюгюнлюкде футболдан дунияны чемпионатыны экинчи туруну оюнларыны асламысы бошалгандыла. Анда кѣплени мындан ары къадарлары белгили болганды.

Сѣз ючюн, «А» къауумда Египетни бла Сауд Аравияны командаларыны халлары осалды. Ала, эки оюнда да хорлатып, энди 25 июньда «Волгоград Аренада» тобеширикдиле. Уругвайчыла бла россейлиле да ол кюн Самарда ойнарарыкъдыла.

«В» къауумда испанлыла иранлыланы онглап, биринчи тизмени португалиячыла бла юлешедиле. Мароккочула группадан чыгъарча онгларын тас этгендиге. «С» къауумда уа бек кючюле Францияны командасыды. Эки оюндан да хорлам бла чыгып, ол биринчи тизмеде орналганды. Бек къарысузла уа бу къауумда перучуладыла. Болсада арт 36 жыл-

Сакъланмагъан эсепле мардагга киргенчады

да чемпионатга кыатышыр амал тапхан командагга Москвагга келген бек улуу насылды. Аны юсонден аланы болельщиклери ара каналагга интервьюларында айтхандыла.

«D» къауумда ойнаган аргентиначыла уа биринчи турда исландиячыла бла тенг эсеп болдургъандыла, жерлешлери аладан жаланда хорлам сакълай эдиле. Нек дегенде башха торлю болум аланы плей-оффха чыгъуларына ишеклик туудура эди.

Болсада Мессини башчылыгында ойнаган команда болельщиклерин сокурандыргъандыла. Ала бла ойнаган хорватчыла уа, кѣплени сейирсиндирген оюн кѣргозтоп, Аргентинаны командасын 3:0 эсеп бла хорлагъандыла.

Группадан чыгъар ючюн аргентиначыла келир оюнда нигериячыланы къытаргга эм исландиячыла уа хорватлагга хорлатыргга керекдиле. Ансыз Аргенти-

наны келечилери футболчуладан турист къауумгга ётуп къаллыкдыла. Бу оюнда олтурган белгилли Диего Марadona уа команданы тренери Хорхе Сампаоли ата журтуна къай-

Эсигизге салайыкъ, Россейни командасы кесини кезиулу тобешиуну баш кюн 17 сагъатда башларыкъды. Аны тенг эсеп бла бошасала да алагга тамамлык этерикди. Болса-

ытмазгга боллуккъу деген оюмну айтханды. «Е», «F», «G» эм «H» къауумлада оюнула уа биз материалны хазырлагъан кезиуге алыкын болмагъан эдиле.

да хорламлагга юйренгенг россейлиле аладан къуандырган эсепни сакълайдыла. Алайды да, кѣрейик!

ТАПАСХАНЛАНЫ Аминат.

Юйренпуле

Аслам офицер, солдат да келгендиге

РФ-ни Аскер кючлерини бийик тау подразделенияларыны аскерчилери Къабарты-Малкъаргга «Элбрусское кольцо» деген эришулеге кыатышыр ючюн келгендиге. Турнир 29 июньдан 9 июльгга дери Халкъла аралы аскер оюнлагга (АрМИ-2018) хазырланууну чеклеринде бардырыллыкды.

Келген къауум кыйын тау болумлада кеслерин сынарыкъдыла: бийикликке чабып чыгъарыкъдыла, Элбрусну тѣппесине ёрле-

рикдиле, ачыгъанлагга болушургга юйрендикдиле, маршрутланы тинтрикдиле, хар аскерчи энчи хазырлыкдан ётерикди.

Эришулеге къыралны битеу аскер округларыны солдатлары бла офицерлери, Россейни Къоруулауу министерствосуну Физкультура аскер институтуна эмда Хауа-десант аскерлени келечилери кыатышырыкъдыла.

Федерал информгентстволаны билдириулерине кере.

Конференция

Озган ыйыкыда Россейни Илму академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасыны Гуманитар тинтиулени институтунда «Жазыу төрелени тагыларында» деген регионла аралы илму-практика конференция барганды. Ол Отарланы Саидни 115-жыллыгына эм Этезланы Омарны 105-жыллыгына аталганды.

АДАБИЯТЫБЫЗНЫ АЙНЫУУНА УЛЛУ КЪЫЙЫН САЛГАНЛАНЫ ТИЙИШЛИСИЧА КӨРГЕНДИЛЕ

Отарланы Аубекирни жашы Саид 1903 жылда Гирхожаңда тууганды. Эл медиреседе къаратанып, 1922 жылда Баталпашинскийде (бүс. – Черкесск шахар) устаз курсланы тауусханды. Ызы бла Ленин атлы окуу шахарда, Владикавказда аспирантурада да окуганды. Бештауну бла Нальчикни пединститутларында дерс бергенди, эл школада, шахарда окутуу, жарыкландырыу жаны бла ишлегенди.

1933 жылда Къабарты-Малкъар китап басманы малкъар бёлюмюню жууаплы редактору болганды. 1935 жылда уа Акътопрак элде башланган школну директору кылуугуна салынганды. 1934 жылда Жазыучуланы союзну киргенди.

Репрессияланы кезулеринде, 1937 жылда тутуп, Сибирьге ийгенди. Сталин өлгенден сора, Орта Азияда къарындашын табып, 1957 жылда ата журтубузга къайтып, Къабарты-Малкъар илму-излем институтуна халкъ чыгъармачылык бёлюмюнде ишлегенди.

1935 жылда «Биз жигитлебиз» деп биринчи назму жыйымдыгы чыккъанды. Андан арысында «Намула бла поэма», «Жюрек сауғыа», «Жаз жылыу» китаплары басмаланганды. Саид дуниясын 1975 жылда алышханды.

Этезланы Мимболатны жашы Омар 1913 жылда Гирхожаңда тууганды. Медиреседе, Баталпашинскийде да билим алганды. Ызы бла Ленинградда Герцен атлы къырал педагогика университетде эки жылны устазга окуп, Нальчикке къайтып, партия курслада дерс бергенди, пединститутта студентлени

окугханды. Бир ауукъ заманны радиокомитетде ишлеп да турганды.

Аны биринчи назмулары бла хапарлары «Социалист Къабарты-Малкъар» газетде 1939 жылда басмаланганды. Трилогиясын жазып башлагъан Омарны Уллу Ата журт урушха чакъырадыла. Ызы бла сюргон болуп, «Къаяла унутмагандыла» деген биринчи энчи повестьле китабы 1958 жылда чыккъанды.

Конференцияны ишине башында айтылган институтну директоруна орунбасары Махийланы Людмила, филология илмуланы докторлары Юрий Тхагазитов, Гузеланы Жамал, Адам Гутов, Малкъондуланы Хамит, Хангерий Баков, Биттирланы Тамара, Светлана Алхосова, Гузиланы Алёна эм башха илму кылуула, Къабарты-Малкъарны Жазыучуларыны союзну правленини таматасы Беппайланы Муталип, Отарланы Хамит, Этезладан Ануар бла Магомед, дагыда башхала кытышхандыла.

Жыйылууна Махийланы Людмила ачханды. Ол келгенлени бир бирлери бла танышдырып, конференцияны программасы бла шагърейр этгенди эм эсгерилген жазыучуланы жашау эм чыгъармачылык жолларындан хапар айтханды.

Ызы бла сёз къарачай-малкъар адабиятны секторуну таматасы Гузиланы Алёнагаъа

берилгенди. Ол бу эки инсан бизни адабиятыбызны мурдорун салганладан болганларын, аланы чынты таулу тилли чыгъармалары бизни къалай бай этгенлерин белгилеп, Этезланы Омарны юсюнден сёзге кёргенди.

Алгъараклада жазыучуланы юслеринден ала чыгъарган китапта да ол аны чыгъармачылыгыны тингенин, ол ише аны миллетим деген адам, Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу, «Омар Этезов» атлы тинтиу китапны автору Тёппеланы Алим таукел этгенин да сагыннганды. Ол бир къауум къол жазма къагытын, дефтерни кёргозтуп: «Ауушурундан алгъаракъ, Тёппе улу келип, Этезланы Омарны чыгъармачылыгы алыкъа иги тинтилмегенин айтып, жарсып, мени къолума ма бу къагытланы тутдурп, мында жазылган затланы туура этерими тилегенди», – дегенди ол.

Тёппе улуну бу жазыучуну сыйына этген ишлерин сагына, Алёна Омарны «Нарт къала» деген китапны да ол жыйышдырганын, «Сайламары» 90-жыллыгына чыккъанларын, «Къаяла унутмагандыла» деген романын орус тилде сакъланганын, аны малкъар тилге Алим кёчюрегин да айтханды. Жазыучуну драматургияга салган кыйынын черте, биринчи сахна оюнладан бири – «Къанлы той» драманы атына алгъа автор «Сюймекликден хапар» деп атагханды да билдиргенди.

Тамата илму кылуула Биттирланы Тамара Этезланы Омар кыркъ жылда Уллу Ата журт урушу солдаты болганын, аны трилогия жазарла уму этгенин, алай, жарты жолда къалып, аны романлары кыруалыларында бирликни сакълаялмаганын белгилегенди. Ызы бла миллетибизни тарыхын билеп, аллай аriu, бай тилде жазгъан Омарны, аны бла бирге Хочуланы Салихни да жашаулары энчи трагедиялы болганын айтханды.

«Аланы чыгъармаларында: «Биз Совет властыны орнатырға кюрешгенбиз. Ол а бизге не берди?» – деген соруу жа-

шырын айтылып, жууап излеп турады», – деп эсгертегенди ол.

Саидни жашауундан аны къысха жууугу Отарланы Хамит хапар айтханды. Ол акътопракчы устазны билимин ёсдюрюрге Бештауга ийгенлерин, ораза жабылган күн ол нёгерлери бла Нарсана тийресинде бир элге барганын, Нальчикке уа олсагат: «Сиз бери ийген адамла къарачай элде дин жайыу бла кюрешедиле», – деп билдиргенлерин, алай бла Саидни экинчи күн окуна тутуп, Сибирьге ийгенлерин айтханды.

Ол андан Орта Азияга миллетине къайтып, сабий болгъан немисли тишируу бла бир юйюр къураганын, къызыкъ бла анасы кеслери къалганда Германияга кетгенлерин, энди уа къызы жыл сайын жашлары бла Гирхожаңга келип, Саидни къабырына къарап, садакъсын да берип турганын билдиргенди.

Малкъондуланы Хамит Отарланы Саидни бизни халкъ чыгъармачылыгыбызны жыйыуда этген уллу ишлерин санаганды. Сотталаны Ахия таматалык этген экспедицияны ишине юсюнден «Малкъарны фольклорундан» деген статьясын Отар улу 1959 жылда «Ученые записки КБНИИ» деген китапта басмалаганды. Алай жыйылган материалдан «Малкъар поэзияны антологиясы», «Малкъар халкъ жомакъла», «Малкъар халкъ жырыла» атлы китапла кыруалгандыла.

Адабиятыбызны мурдорун салганлары юслеринден кеслерини ыразылык сёзлерин Адам Гутов бла Юрий Тхагазитов да айтхандыла. Илму кылуула Болатланы Асият «Отарланы Саидни сабий поэзиясы», «Нарт къала» поэматы жанр энчилиги», Кючмезланы Лариса «Этезланы Омарны суратлау тилини диалект энчиликтери» деген темаланы ачыклагандыла.

Жыйылууна ахырында жазыучуланы ахулары Отарланы Хамит эм Этезланы Ануар бу аламант эсгеруу конференцияны къураганыла, бери келгенлеге да ыразылыклары айтхандыла. Махийланы Людмила уа: «Тукъумларыгызда быллал белгили адамла кёпден-кёп бола барсынла!» – деп, алгыш этгенди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ыразылык

Ахуларыбызны юслеринден толу хапар билдиргенгиз ючюн сау болуғыз

«Заман» газетни 21 июнда чыккъан 77-чи номеринде «Жер жюсюнде игилик юзюлмез ючюн» деген материалны басмалаганыгыз ючюн Тёппеланы тукъуму атындан жюрек ыразылыгымы билдирге сюеме. Аны автору Мусукаланы Сакинатха энчи ыспас этеме. Ол бизни Уллу Ата журт урушда жигитча сермеш чолгъан къарындашларыбызны юслеринден шартла излеп, табып, билип аланы башхалага да туура этгени ючюн сау болсун.

Биз тукъум эмда башха жыйылуларыбызда ол беш къарындашны юслеринден сагына турганын, алай аланы къадарларындан алай толу хапар билген а ичибизде бек азды. Алай жигитлени юслеринден билдирип туруу ёлгенлеге угъай, саулагга, артыкъда жаш тёлөгө, бек керек болганына киши угъай дерик болмаз.

ТЁППЕЛАНЫ Шаухал,
Тукъум советни таматасы

Кёпге жетю

Уялырға тюшгенди

Россейни Кюнюне жоралап, Нальчикде Ленин атлы проспекте орус, къабарты эм малкъар тилде алгышлыу сёзле бла баннерле такъган эдиле. Алай юч-тёрт сёзю тау тилде халатсыз жазарга онг табылмаганы уа жамауатны бек жарсытханды. Аны юсюнден Интернетде кёпле оюмларын билдиргенди.

Аны жазгъан тилибин иги билмегени хакъды, неда ол башха миллетни адамыны ишиди. Къалай-алай болса да, баннерни тагъардан алгъа анда жазылганы кереклисича тинтирге керек эди, – дейди аны суратха алгъан.

Аны бла байламлы бир-бирле арт заманда ана тилин юсю бла байламлы проблемаланы да кётюргенди. Ол санда бу предметке ким суйсе да жюрюрге боллукуду деген онуу да дурус кёрмейди. «Ма олдун ана тилде дерслени азлыгыны хатасы», «Аны не сейири барды, арт заманда анала бла атала кеслерини сабийлери дерслеге бармасала сюедиле. Ёз тиллеринде сёлешгенде да аздан-аз бола барадыла». «Мен быллал шартха биринчи кере тюбемейме. Къабарты тилде да кёп жерде халатла кёрюрге тюшеди».

Ма аллай эм башха оюмла да бардыла Интернетде. Сиз а, бизни окуучуларыбыз, къалай сунасыз?

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Контроль

Аэропортда жумушхала кыыстау барадыла

Росавиация Нальчикде халкъла аралы аэропортну къоркъуусулукъ жалчытылганына шагъатлык этген сертификатын ючюн тохтатханды. Аны юсюнден ТАСС федерал агентствону къыралны Юг жанында регионла аралы управлениасыны таматасыны кылуулу толтурган Валерий Силаевни айтханына таянып билдиреди.

Бюгюнлюкде аэропорт графикден таймай ишлейди. Кюн сайын Москвадан эки

самолёт келип къонады эм ызларына да аллай бири учады.

Эсге сала айтсакъ, быйыл апрельде «Победа» авиакомпания республикага рейслени тохтатхан эди. Самолётта кюнуучу эм учуучу жолну бир ненча кюнню жангыртып тургандыла. Ол заманны ичинде уа компания Минеральные Воды шахарда халкъла аралы аэропортну хайырланганды.

Бизни корр.

Юбилей

Къачан да ал сатырда, къайда да эм къыйын жерде

Абуллананы Мустафа гитче заманында окъуна офицер боллукъма деп турганды. Муратына жетерге уа бир сейирлик тюбешу себеплик этгенди. Ол Уллу Ата журт урушну кезиуонде болгъан эди. Кенделеннге Байсолтанланы Алим келеди. Эллик алтын жұлдуз кёкюрөгинде жылтырагъан къонакны тегерегин алгъан эдиле, жашчыкъа аны кителени женгин тартып: «Ёссем, мен да сенича боллукъма», - деп таукел айтхан эди.

«Жарсыуға, мен лётчик болалмагъанма - саулуғум бир кесек чырмагъан эди», - дейди Мустафа Камалович. - Алай умутумдан арта уа турмагъанма: школну бошагъанымдан сора Гомельде ПВО аскерлени хазырлагъан училищеге киргенме.

Андан сора уа - аскерде къуллукъ. Сёзсюз, ол тынч тыйюл эди. Отуз эки жылны ичинде жаш курсантдан полковникке дери ёстенди, бир неча гарнизонну алышандырганды, аны боюнуна салынган бек жууаплы борчланы бет жарыкълы толтурганды. Аладан бири расчётну къауымда Саратовну жерине дуняны башында биринчи космонавт Юрий Гагаринни аппаратына къонарға болушу болганды. Дагъыда ол башчылык этген подразделение аскер хазырлык жаны бла алчылыкны кёп кере алганды. Аны ючюн офицерге Кызыл Жулдузун ордени бергендиде.

Мустафа Камалович ПВО-ну аскерлерине командирлени хазырлагъан академияны да бошаганды. Бир неча жылны ичинде Красноярскдеги бийик командалы училищеге да офицерлени хазырлаганды. Комбат жашауунда женгил жолла излемегенди, курсантланы да алай юйреткенди, аладан низамлыкны, адепликни да къаты сураганды.

Ала уа аны ючюн жаланда ыразы болуп къалгандыла. Бюгонлюкде да

кеслерине биз абдуллаевчулабыз деп ёттемлик бла айтадыла, жигит командирлерине назмула окъуна жораладыла.

Запасха ол полковник чында чыкъганды. Туугъан жерине, Шимал Кавказгъа, къайтып, тюрлю-тюрлю организациялада, къуллуклада ишлегенди. 2003 жылда уа аны Урушну эм урунууну, Саууланган кючлени эмда право низамны сакълаучу органланы ветеранларыны (пенсиячыларыны) Нальчик шахар организациясына башчылык этерин дурус кёредиле.

Сёзсюз, алгъа анга артыкъ тынч да болмаганды. Ол алгъа итинген, тюз ниетли, кем жерни кёрсе уа, аны жашырып, тынгылап къоялмагъан адамды. Бир-бир оноучула уа аны ол халине бюсоременгенди. Сора шахар администрациягъа тарыгъуу письмола келип башлайдыла, башханы салыргъа керекди дегенле да чыгадыла. Болсада ветеранла аны жанлы болуп бир кибик сюелгендиле.

Къысха заманны ичинде отставкадагы полковник биригиунно республикада бек игилени сатырына къошалганды. Ол башчылык этген коллектив а алай гитче тыйюлдо, регионда бек уллугъа окъуна саналады. Анга 30 минг адам киреди, 109 биринчи организациясы барды.

Совет жашаулары келгенлени турмушларын, къолайлыкларын игилендириуге, аланы социал-право жаны бла къоруулауға, медицина болушлук этууге аслам эс бурарды, ол жаны бла бютюн тири ишлейди. Уллу Ата журт урушха къатышханлагъа, ала уа, жарсыуға, аздан-аз бола барардыла, фронтдан къайтмагъанланы юйдегилерине бютюн да сакъды.

Аны бла бирге жамауат организация ёсюп келген тёлюнню юйретуу жаны бла да уллу иш тамамлайды. «Быйыл

«Аллай усталыкъ барды - Ата журтну къоруулаучусу!» деген акцияны башлагъанбыз. Ветеранла жаш тёлюнню аллында сёлешедиле, озгъан махтаулу жылланы, кезиулени эсгердиле, бийик окъуу юйледе аскер усталыкълагъа къалай хазырлагъанларыны юсюнден айтадыла.

Андан сора да, кишилики дерслерин бардырабыз, битеу билим берген школланы окъучуларыны, студентлени да жокълайбыз. Аллаи тюбешуулени кезиуонде бек алгъа аскерни бла флотну алгынныгъа жигитликлерини, бюгоннюгъа колглерини, ахшы тёрелерини да юслеринден билдиребиз. Россей а аладан байды», - дейди Мустафа Камалович.

Ол кеси да жаш тёлюнню аллында сёлешеди, тюрлю-тюрлю жыйылыулагъа, байрамлагъа, семинарлагъа, «тёгерек столлагъа» да тири къатышады, кесини ономун да айтмай къыймайды. Хар тюбешуионе уа тынгылы хазырланып барады: тийишли литератураны окъуйду, совет адамланы урушда этген жигитликлерини, урунууда жигерликлерини юслеринден сейирлик шартланы излеп, аланы туура этеди.

Республикада аны танымгъан хазна болмаз, тутхан ишине саулай берилгенди, уллу адамлыгъы, жалаанда тюзлюкню излегени, аны къоруулагъаны ючюн жамауатны ичинде даражасы уллу

жорюйдю. «Нальчик шахарны сыйлы инсаны» деген махтаулу ат да анга бошдан аталмаганды. Республиканы оноучулары да аны къыйынына уллу багъа бердиле. Алгъаракълада КЪМР-ни Башчысы Юрий Коквону указы бла Абдуллананы Мустафа «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында къыйыны ючюн» орден бла саугъаланганды.

Ол республиканы ара шахарыны жержерли самоуправлениа советини депутатыды, тюрлю-тюрлю комиссиялагъа киреди. Анга да къарамай, кюн сайын адамла бла тюбешип, аланы тарыгъууларына, тилеклерине тынгылайды, уллайгъанлагъа, жангызлагъа, саусузлагъа эс тапдырып ючюн къолундан келгенни аямайды.

Къыйынлыкъа тюшгенлеге кеси да барады. Анга уа мен да тюбешип, анга хата тюшгенлени излеп, ушакъ этип, алагъа болушур амалла излегенди.

Мустафа Камаловичге 85 жыл толгъан эсе да, алыкъа ол тириди, бир ишден да арта турмайды. Офицер не заманда да офицерлей къалады. Полковник аскер формасын уллу ёттемлик бла киеди. Ол а, чынтды эр кишигеча, анга ариу ушайды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Жангычылык

Аналыкъ насыпны сынай

Къабарты-Малкъарда жангы Перинатал араны ЭКО-ну жетишимли тамамлап башлагъандыла. Аны хайыры бла эрттеден бери да сабийлери болмагъан юч тишируу аналыкъ насыпны сынагъандыла, деп билдиргендиле КЪМР-ни Саулык сакълау министрствосундан.

Араны специалистлери бу жаны бла не тюрлю технологияла бар эселе да, аланы толуп хайырланадыла. Шёндюледе уа эмбрионну имплантация этерни аллында диагностиканы сингдириу барады. Аны хайыры бла врачла энди тууарыкъ сабийни къаллай генетика ауруулары болургъа боллугъун билликдиле. ЭКО-ну багъасыны юсюнден айтханда уа, республикада жашагъанлагъа эмда ОМС полислери болгъанлагъа ол хакъсызды.

Бурзанян атлы федерал медицина биофизика араны ВРТ бёлюмюню башчысы Елена Рудакова бардыргъан аудитни эселлерине кёре, Къабарты-Малкъарны Перинатал арасыны ВРТ бёлюмю саулай къырдалда окъуна эм игиледен бирине саналганды. Мында бийик квалификациялы эмбриолог Наталья Кошелева ишлейди. Энтта да төрт репродуктолог а къыралны алчы медицина учрежденияларында сынама алып келгендиле, - дейди учрежденияны баш врачы Гайылан Алёна.

«Бизни республикада сабийлери болмай термилген минг чакълы юйюк барды. Шёндюге дери тишируула ЭКО этдирдирге федерал клиникалагъа барыучу эдиле. Кёллери бир угъай, бир неча кере окъуна. Энди уа бонгъай медицина болушлукну кесибизде да алыргъа онг чыкъганды, - деп къошханды КЪМР-ни саулык сакълау министри Марат Хубиев.

Бизни корр.

Жандауурлукъ

Интернатчылары кёзлерин-башларын ачхандыла

Къабарты-Малкъар къырал аграр университетни управлени институту активистери, аны башчысы Жангоразланы Жансурат эмда «Къырал эм муниципал управление» кафедраны таматасы Бакуланы Эльдар бла бирге бу кюнде Нальчикде абаданланы эмда сакъатланы интернатында болгъандыла, деп билдиргендиле билим беруу учрежденияны пресс-службасындан.

КОНКУРС

Кичи къарындашларына - жылы письмола

Кёп болмай «Россейни кийик табийгъаты: сакъларгъа эм кёрирге» деген къыйматлы проектни чегинде аны «Жаныуарлагъа письмо» деген регион аралы кезиуу этгенди. Ол сабийле бла уллула табийгъатха аялуу кёзден къарарча, аны сакъларгъа эм айныуна себеплик этерча деп бардырылады.

Проекте Къабарты-Малкъарны бийик тау заповедниги бла бирге мектепле бла гимназияла да къатышхандыла. Заповедникни келечилери школчулагъа методика материалла хазырлагъандыла, ачыкъ дерсле да бардырылгандыла. «Здравствуй, соболь, как живёшь?» деген конкурсу чеклеринде 1-5-чи класслада окъуғанла жаныуарлагъа атап 160-дан аслам письмо жазгъандыла. Проектни регионла аралы кесе-

Студентле интернатчылагъа концерт программа хазырлагъан эдиле. Анда кёп жырла, макъам номерле да болгандыла. Ахырында уа жаш тёлю миллет тепсеуле бла абадан къараучуланы кёллерин алгъандыла.

Интернатны башчысы Сусанна Абазова къонакълагъа ыспас этгенди, университетни ректоруна Аслан Апажевге ырызлыгъын

билдирлерин тилегенди. Социал учреждениягъа дайым эс буруп, болушлук этип тургъанлары ючюн махтау сёзле айтханды.

Жандауурлукъ акцияны къурагъанла, анга къатышхан, абаданлагъа бла сакъатлагъа саугъала сатып алыргъа болушхан хар кимге да бек ыразы болгъанларын белгилеп айтадыла.

гинде 20 адамны иши сайланганды. Аланы араларында Фриланлы Элина, Къалабекланы Даниял, Лёлюкаланы Алина, Бабаланы Айдар, Жангуланланы Жамиля, Жангуразланы Динара, Элсоерланы Лейля, Мисирланы Фатима,

Тамбийланы Милана, Берекетланы Амина, Уяналаны Инсар, бардыла. Хорлагъанла дипломма бла эсде къальырча саугъала алгандыла.

ТОГЪУЗАЛАНЫ Лейля, КЪМР-ни Бийик тау заповеднигини таматасыны орунбасары.

КЁРМЮЧ

Энчи хаты бла танылган художнигибизни суратларына жангыдан туюшуне

Бу кюнде Нальчикде Политика репрессиялга туюшгелени мемориалында белгили художник, ол искусство бла кюрешген таулуаны биринчилери окуна Курданланы Валерийни 75-жыллыгына аталган кермюч ачылганды. Анга кыраарга суратчыны тенгери, эллилери, жууук-ахлулары эм ол искусствону суйгенле келгендиле.

Ол 1943 жылда Кенделенде тууганды. Анга бир жыл да болгунчу, юйюрю зор бла Кызахастанга кочуриулганды. Андан кыайтып, тууган элинде шолкун бошап, Нальчикде сурат этгенлени мастерскойларына жюрюп, аладан юйренгенди. Ызы бла Алма-Атага кыайтып, художестволу училищедде окуганды. Аны 1968 жылда бошап, бир кыауум жылны Орта Азия республикалада айланганды, жашаганды, ишлегенди.

Нальчикке кыайтханлай а, мында Россейни художестволу фондуну мастерскойларына кирип, анда сурат жазып турганды, республикалы, регионлу, битеуроссейли, битеусоюзлу, тыш кыраллы да кермючлеге кыатышганды. 1989 жылда Курданланы Валерий Совет Союзну Художниклерини союзуну алынганды. Ары дери да кирлик болур эди, алай, айтханларына кере, ол малкыар халкыны энчи тарых бетине – сюрюннге атап керп сурат этгени тыйгыч болганды.

Аны чыгармаларын биз-

де, ара эм башха шахарлада, кыралны кыалайында да, жууук эм узакъ тыш кыраллада, Германияда, Америкада, Израильде да энчи коллекциялада керюрге боллукъду. Ызы уа таныулуду. Орта Азияда отха жыгылып, Валерий эки кыолун, бетин да кюйдюрген эди. Ол халда быллай керп да, ариу да, магъаналы да сурат этген художник керти да фахмулу болганы сёзсюзю. Аз жашагъан эсе да, керп иш этгенди – сурат ишлегенди, назмула такъганды, «Спецпереселенцы» деген аты бла роман жазганды...

Бек сейири уа, жылдан-жылга аны суратларына кышула барады. Ала андамында да табыладыла. Аны нёгери, Ингуш Республиканы

культурасыны сыйлы кыулукъчусу Бакуланы Владимир: «Бир ненча жыл мындан алга манга бир тиширйу сёлешеди, быллай да быллай, кыоншуда бир адам суратланы фанера орунуна сарайыны кыбыргъасына урургъа хазырлап турады деп. Барама.

Кергенлей таныйма, ала Курдан улуну болгъанларын. Кыолайын седиретмейим деп, ол адамга агъач багъасын берип, аланы мемориалга алып келеме. Болсада аллай суратла энчи хауа жылыу, мылылыкъ излейдиле. Алада аллай онг болмайды да, коллекционер Хаджиланы Даниялга тапдырама аланы оналтсын да. Алай бла сакълангандыла бир кыаууму», – деп эсгереди.

Алгада бизни халкыбыз сурат искусствого сансыз кыарагъанча керюнеди. Бююн а хал тюрленгенди. Ол жаны бла художниклеге артыкъ уллу эс тапдыралмай эсек да, этген ишлерин багъалай, аланы тарых магъаналарын ангылай башлагъанбыз.

Валерий 1992 жылда 1 январьда Жылы-Суу тийрелеринде сурат эте тургъан жеринде, кыаадан кетип, дунясын алышганды. Анга элли жыл да болмай эди. Андан бери хожникни юбилейлерине атап, керп кермючлерин бардырадыла. Нальчикде сурат этиуну искусствосуну Лукьяненко атлы музейинде 4-5 кере, Москвада «Преодоление» атлы музейде 2-3 кере, тууган элини музейинде уа терк-терк жыйыладыла Валерийни чыгармачылыкъын суйгенле.

Аны юй бийчеси Курданланы Алла Исаковна Москвада жашайды. Ол баш иесини атын тарыхда кыалдырыр ючюн керп иш этеди. Керп болмай аны романыны кыол жазмасын, Марина Цветаеваны суратын, энчи архивин да ГУЛАГ атлы тарых музейге бергенди.

Художникни эсгерюу ингирини Политика репрессиялга туюшгелени мемориалыны директору Теммоланы Шахидат ачганды эм бардырганды. Ол Курдан улуну жашауундан эм чыгармачылыкъ ишлеринден кысха хапар айттып, сёзюню Кенделен эли музейини ди-

ректору, педагогика илмуланы доктору Энейланы Лидияга бергенди. Ол суратчыны белгили ишлерине жангылары кышула тургъанын айттып кыуандырганды эм Валерийни жазыу ишлерин басмалаууну юсюнден сёлешгенди.

Ол бу жумушну тынгылы этерин КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини председатели Беппайланы Муталипден тилегенди. Ол Валерийни эсгерюу аталган телевидение берюню, аны назму оюмларыны юслеринден керп ариу сёз айтганды, сурат этиучюню ишлерини магъаналары жылдан-жылга бютонда терен бола барлыкларынын чертгенди.

Дагыбыз фахмулу жерле ишлеринден бир кыауум шартны айттып, Отарланы Керим атлы культура араны директору Тюбейланы Светлана, аны устазы Шауланы Магомет, эллилери Жабелланы Владимир, Деуланы Рамазан, Мусукаланы Сакинат, шуёху Бакуланы Владимир эм башхала сёлешгендиле.

Жыйылууну ахырында художникни тамата кыарындашы Ахмат-Али, заманларын, кыаруларын да аямай бу ишни кыурагъанлагъа, Валерийни эсгерип, аны суратларына жангыдан кыарап, тансыкларга суйюп, бери келгенлеге жюрек ыразылыкъын билдиргенди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Дин кадрла

Бирлеге - дипломла, башхалага - шагъатлыкъ кыагъытла

Бу кюнде иймам Абу Ханифа атлы Шимал-Кавказ ислам университетде вузну 2017 жылда бошагъанлагъа дипломларын кыууанчы халда бергендиле. Аланы алгъышларга КъМР-ни Муслиманларынын дин управле-

ниясынын председатели Хазратали Дзасежев, Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла кыурау эмда миллетлени ишлерини жаны бла министрни орунбасары Гергюкъланы Джамболат, асламлы информация

органланы келечилери да келген эдиле.

Ислам университетни ректору Чочайланы Шарафутдин, жыйылгъанланы алларында сёлеше, быйыл вузну тогуз адам бошагъанын, аланы араларында айырмалы окугъанла бютюн аслам болгъанларын уллу ёхтемлик бла айтханды. «Дипломла уа вузну былтыр бошагъан бешуеленнге бериледиле. Быйылны выпускнилер уа шагъатлыкъ кыагъытла алып кыоярыкыдыла. Ала бир жылны ишлерикдиле, практиканы жетишимли ётселе уа, алага дипломла берилдикдиле», – деп ангылатханды.

Хазратали Дзасежевни насыяхат сёзю уа жаш адамлагъа эди. «Алган билимизни жамауатха,

дин ахлулагъа, республикага жаратырсыз деп ийнанаме. Билимизни дайым ёсдюрюгюз. Билмеген затыгъыз болса, соругъуз, болушурукъбуз. Сайлагъан жолугъуздан таймазсыз деп ышанаме.

Барыбызны да бу дуняда борчубуз - намысыбызны-сыйыбызны тас этмей жашау этгерди да, аны унутмагъыз. Аллахны аллында жууаплылыкъызыны да эсде тутугъуз. Динни керти жорукъларын жайыугъа тийишли юлюшюгюзню кыошарыгъызга ийнанаме», – деп, ол Муслиманланы дин управлениасыны атындан выпускниклени кызыу алгъышлагъанды.

Гергюкъланы Джамбулат а ислам университетни тынгылы билим

берирге уллу онглары болгъанларын, ол Россейде игиледен биринен саналгъанын чертип айтханды. Аны бошагъанлагъа айланып: «Мында алган билимизги бла республиканы битеу халкына тюз ниетли кыулукъ этеригизге, мамырлыкъны, тынчылыкъны кючлеуге себеп боллугъузга ийнанаме», – дегенди.

Андан сора бийик окуу юйню быйыл бошагъанлагъа шагъатлыкъ кыагъытла, былтыры

выпускниклерине уа дипломла берилгендиле. Терде болуучусуна, алгынныгы студентлеге Нальчикде «Ислам товарла» деген тюкен жарашдыргъан сауга хуржунда да юлешингендиле. Бек иги выпускникге уа, Муса Кочесокхва, Яникой эли иймамы Элеккуланы Хасан Сыйлы Къуранны бергенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

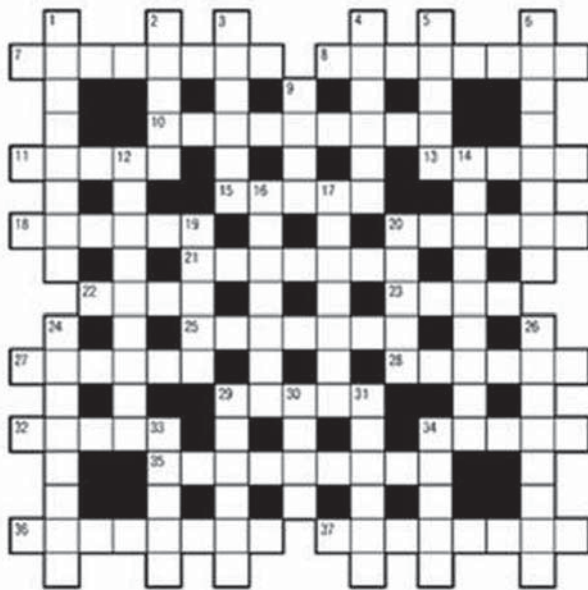

СӨЗБЕР

ЭНИНЕ: 7. Темирни тартхан металл. 8. Нени да сатып алырга кюрешген адам. 10. Мирзеу токда ишлегенле. 11. Чурукну тубюне салынган журун. 13. Амал. 15. Юч-тёртжыллык кьой. 18. Эрикгенден этилген ишинг. 20. Тишируу кийим. 21. Юйно тыгыр бла спортучо. 22. Дуня. 23. Кьабарты эл. 25. Кюлюкю беруно аты. 27. Малкьарда эл. 28. Таулу тишируу ат. Шауаланы Хасанны да барды аллай атлы жигити. 29. Бир-бир кьыраллада оноу этген орган. 32. Затны тышы. 34. Кьазахстанда буз таулу сахар. 35. Бир жанына бирча кьачы. 36. Сөз беруу. 37. Керексиз кьайгычы адам.

ЁРСИНЕ: 1. Кьумурсха. 2. Отну ызы. 3. Бек аз зат. 4. Жашауну алгьа элтгенле. 5. Жюрюшде бир кьымылдагьанынг. 6. Неге да сирелип кьарап турган адам. 9. Улоу. 12. Эркинлик алыу. 14. Бир затны багьалай билмей жюрютоу. 16. Жашауну чархын ала бурадыла дейдиле. 17. Жаз башы гюл. 19. Сөзю бла жарыктык берген адам. 20. Сорую излеген зат. 24. Суу тубюнде зат излегенге бек керекли зат. 26. Елгенни юсюнде эфенди. 29. Жалгьан дау этип, жуукь адамына азап чекдирген. 30. Эрттегили таулу. 31. Тенгизни «кьанаты». 33. Бир ниетли болуп, бир чекде халкь жашаган жер. 34. Мал кютерге тап жер.

ГАЗЕТНИ 73-чю НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СӨЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 1. Даргин. 5. Жулдуз. 6. Акьыллы. 8. Даулаш. 10. Жырчы. 11. Чыран. 12. Кьымыжа. 19. Сайлама. 20. Кьатлама. 21. Тырнак. 22. Автомат. 24. Итбурун. 27. Лыбыта. 30. Журун. 31. Заман. 32. Шарипа. 33. Тутхуч. 34. Жалпак. 35. Астана.
Ёрсине: 1. Дуудадакь. 2. Накьышла. 3. Хуначы. 4. Алысын. 7. Чырай. 9. Чалма. 13. Ысхылты. 14. Жамауат. 15. Усхар. 16. Амбар. 17. Карта. 18. Сайна. 23. Тулукь. 25. Роман. 26. Суусун. 27. Лашкута. 28. Алабама. 29. Сютню башы.

Ыйыккыгьа гороскоп

23 июньдан 30 июньнга дери

КЬОЧХАР. Бек магьаналы ыйыккыды сизге. Кураучу хунеригизни кёрюзторге да заманды. Даулашла да чыгаргьа боллукьдула, аланы башха адамла кьатышмаласа, тап жанына бураллыкь туйюлсюз.

ТАНА. Ыйыккыны биринчи жарымында ишигизде ахшы тюрлениуле эсленирикдиле. Заманыгьызы бошуна ётдюрюрге суймеучосюз, бу ыйыккыда уа ишигиз бек кёп болгьаны себепли солургьа кезиу да чыкьмаз. Алай эсепле кьууандырлыкьдыла.

ЭГИЗЛЕ. Бу ыйыккыда ахча, ырыскы бла байламлы ишлеге кьатышырыкьсыз. Бу жаны бла жуушларыгьызыни иги сагьыш этип тамамларгьа керекди, нек дегенде бусагьатда бир-бирле сизге ачыкь кёзден кьарамайдыла.

АЙЫРЫЧАБАКЬ. Кьоранчларыгьыз аслам болганларына жарсып турасыз. Бу кюнледе юйюгюзден, юйюрюгюзден адамлага керек затланы сатып аллыкьсыз. Сөзсюз, ол да кьоранчланы излерикиди. Ыйыккыны экинчи жарымында ишлерикиди тап тохташырыкьдыла.

АСЛАН. Саулугьугьуну хали сизни стресслеге кьажуа болалгьаныгьызга бла сакьлыгыгьызга кереки. Бу кезиуде тириликтеги кюлюкю, хар осал болумдан чыгаргьа да онугьуз барды. Кьалай-алай болса да, сабырыгьа а изленеди.

КЬЫЗ. Улуу ишлени тындырыгьа итинесиз, ол а кьыйын борчланы тамамлауну излейди. Бу кюнледе ич сезимигизге, юйрегигизге тынгьыларгьа тийишлиди. Алай этсегиз, сиз хар болумну тамырына дери ангыаллыкьсыз. Шүёхларыгьызыни айтханларына да эс буругьуз.

БАЗМАН. Ыйыккыны биринчи жарымы жолоучулукьга чыгаргьа игиди. Аланы тийишли эсеплери да боллукьдула. Экинчи кесегинде уа кьол кьыйынга берилип, аслам зат этерге жетишириксиз. Жарсыуларыгьызы алай унутургьа кюреширексиз.

АКЬЫРАП. Энци жашауугьуз бла байламлы жарыкь умутларыгьыз кёпдюле. Тойгьа хазырлануу, юйюр бла солугьуа баруу, башха жерге кечюу дегенча жуушлагьа берилипсиз. Юйюрюгюз да сизге бу кюнледе сезимли болушлукь тапдырыкьды.

МАРАЧУ. Илму, искусство, философия теорияла бла кюрешген адамлага бу ыйыккыда ахшы онгла ачылыкьдыла. Чыгармачылыкь ишлерикиди эсеплери бек иги боллукьдула. Сизден а халанда итинию, тамамлаган ишигизге сейир изленирикди.

ТЕКЕМЮЙЮЗ. Саулугьугьуз бла байламлы ишлени бардырыгьа ахшы кезиуде. Багьуу жуушланы тамамлап башларгьа, врачча атланыргьа да боллукьсуз бу кюнледе. Табийгьатда солургьа чыкьган адамла чогьокь боллукь туйюлдиюле.

СУУКЬУЙ. Бу ыйыкь турмушугьузгьа бир кьауум тюрлениуле кийирликди. Жангы умутла, муратла жаратылыкьдыла. Жашаугьа башха кёзден кьараргьа да боллукьсуз. Ийнаныгьыз, ол бек ахшыды.

ЧАБАКЬЛА. Суйген ишигизге жарыкь кёлюгюз бла берилликсиз. Кьатыгьызда адамла да сизни сыйгыгьызы-намысыгьызыни кёргенлери себепли бек кьууанасыз. Жууукь заманда жюрегигиз излеп турган жолоучулукьга атланырыкьсыз.

Билдирюле

Аты айтылгьан композиторну хурметине

2018 жылны 26 июньнда Кьырал концерт залда композитор, КьМР-ни искусстволарыны сыйлы кьулулкьчусу **Жеттеланы Мустафирни** жашау эм чыгармачылыкь жолуна жораланган ингир кьураллыкьды. **18:30 сагьатда** башланырыкьды. Сорлукьлары болганла бу телефон номерлеге сёлешсинле: **42-43-13.**

Чам, лакьырда, суймеклик жырла

Кьулийланы Кьайсын атлы Малкьар кьырал драма театр сахна искусствону суйгенлени Жантууланы Иссаны пьесасына кёре «Киеулюк» деген спектакльге чакьырады. Оюн **2018 жылны 27 июньнда Кьырал концерт залда (ГКЗ)** кёрюзтюлюнюрюкю. **19:00 сагьатда** башланырыкьды. Сорлулары болганла бу телефон номерлеге сёлешсинле: **44-22-10; 8-909-490-12-11.**

Судокьу

	4	5			2	1		
			1		2			
7		2	9		5	6	4	
		1		7		9		
2	7		8		4		5 3	
		3		2		4		
5		8	4		3	7		2
				7		8		
	6	7				8	4	

Ёрсине, энине да белгиленген квадратлада тарихле кьайтарылмазгьа керекдиле. Тюз толтурулган судокьуну эсеби барысында да бир боллукьду.

ТОКУМАЛАНЫ Салим хазырлагьанды.

ГАЗЕТНИ 73-чю НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СУДОКУНУ ЖУУАПЛАРЫ:

7	4	2	8	1	6	5	3	9
6	9	8	2	3	5	1	4	7
1	3	5	7	4	9	6	2	8
4	5	6	9	2	3	8	7	1
2	1	9	5	7	8	4	6	3
3	8	7	1	6	4	2	9	5
8	2	3	4	5	7	9	1	6
9	7	1	6	8	2	3	5	4
5	6	4	3	9	1	7	8	2

Учредительле: Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЬЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МОКЬЛАНЫ Зукура (бёлюмно редактору),
ТИКАЛАНЫ Фатима (бёлюмно редактору).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Кьабарты-Малкьар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагьа "КьМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмалангьанды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикге кёре **19.00** сагьатда кьол салынады. **20.00** сагьатда кьол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГЬАНЛА:
Текуланы Хауа - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия,
Кучукьланы Сафият - жууаплы секретарьны орунбасарлары;
Токумаланы Салим - (1,2,3,4-чю бетле),
Ахьебькьланы Жаннета - (9,11-чи бетле),
Зезаланы Лида - (10,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы **1214** экз. Заказ № **625**
Багьасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы: **elbor_50@mail.ru**